

חדרי כושר – אחריות משפטית וסיכונים משפטיים

מאת
ורד דשא*

א. כללי; ב. חובות סטטוטוריות למאמני כושר, מדריכי כושר וחדרי כושר; ג. חובות והבהרות שמקורן בפסיקת בתי המשפט; ד. תקנוני חדרי כושר, כתבי ויתור, הסתכנות מרצון והסכמה מדעת; ה. סיכונים נפוצים נוספים.

א. כללי

הסיכון להטלת אחריות משפטית מוטל על כל איש מקצוע – גם בתחום הספורט. אחריות משפטית עשויה להיות מוטלת גם על מאמנים ומדריכי ספורט, ובתוך כך גם על מאמני ומדריכי כושר. אף שלא ניתן למנוע את כל הסיכונים, חשוב להכיר אותם, שכן ידיעתם עשויה להגביל את הסיכוי להטלת אחריות משפטית ולצמצם את הסיכונים להם נחשף איש המקצוע.

מרבית חדרי הכושר מבוטחים בביטוח אחריות מקצועית. חשוב שכל מאמן ומדריך – בין אם הוא בעל המכון, בין אם מועסק בו כפרילנסר או כקבלן משנה, ובין הוא עובד שם כשכיר – יודא כי פוליסת הביטוח מכסה גם אותו. עם זאת, יש לדעת כי קיימים מצבים שביטוח האחריות המקצועית אינו מכסה מאמנים או מדריכים אישיים.

במאמר זה נסקור את החבויות המשפטיות והסיכונים המקצועיים להם חשופים מאמני ומדריכי כושר גופני. הרשימה הנכללת במאמר זה אינה ממצה כמובן את כלל הסיכונים להם חשוף מאמן או מדריך כושר, אך היא עשויה לתת מושג למצבים משפטיים שונים בהם הוא עשוי להתקל.

ב. חובות חוקיות¹ למאמני כושר, מדריכי כושר וחדרי כושר:

חקיקת הספורט בישראל מגדירה מספר חובות על מכוני כושר, חלקם נובעים מחוק הספורט² ומחקיקת משנה, וחלקם מחוק ספציפי שחוקק לעניין מכוני-כושר (להלן: "חוק מכוני כושר").³ להלן העיקריים שבהם:

1. רישיון עסק - פתיחת חדר כושר מחייבת רישיון עסק. רישיון עסק יינתן כאשר אותו מכון עומד בתנאים שמגדיר החוק.

* הכותבת היא מומחית במשפט הספורט ובמשפט חקלאי; מחברת הספר המשפט החקלאי בישראל (2014 נבו); והספר משפט הספורט בישראל (יראה אור בקרוב).

¹ חובות סטטוטוריות הן שמקורן בחוק.

² חוק הספורט, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק הספורט").

³ חוק מכוני כושר (רישוי ופיקוח) תשנ"ד-1994 (להלן: "החוק"). החוק ניתן לצפייה בקישור https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/p212m1_023.htm

כל הזכויות שמורות לורד דשא © עו"ד

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה

2. **חובת ביטוח** – כתנאי לקבלת רישיון עסק חייב מכון כושר לבטח את לקוחותיו בביטוח תאונות אישיות על פי מפרט וסכומי ביטוח מינימליים שקובע החוק.⁴ חובת הביטוח היא של המכון והוא זה שמשלם את הפרמיה, זוהי חובה גורפת ואין לה יוצאים מהכלל. הפוליסה צריכה להבטיח שכל המתאמנים במכון מבוטחים. ביטוח זה נועד להקנות למתאמנים פיצוי מוגדר ללא צורך בהוכחת חבות (רשלנות) כלומר הוא מבטיח שמתאמן שניזוק יקבל פיצוי גם אם מכון הכושר לא התרשל; והוא בא בנוסף לכל זכאות העומדת להם מכוח ביטוחים אחרים, לרבות זכאות לפיצויים מכוח חוק הביטוח הלאומי.⁵
3. **חובת תעודת הסמכה** - חוק הספורט קובע כי אדם לא יוכל לעסוק כמאמן או כמדריך ספורט אלא אם כן יש בידו תעודת הסמכה לאותו ענף.⁶ זוהי חובה שחלה על העוסקים כמעט בכל ענפי הספורט, גם על פעילות במועדוני כושר ובריאות.⁷
4. **נוכחות מדריך** - חוק מכוני כושר מחייב נוכחות מדריך המלמד את דרכי ההפעלה של המכשירים שבו ומפקח על המתאמנים בו.⁸ בהתבסס על האמור בסעיף 2 – חייב אותו מדריך להיות בעל תעודת הסמכה.
- החוק מעניק פטור מנוכחות מדריך בשלושה מקרים⁹: (א) כאשר מדובר במכון כושר שמצוי בבניין מגורים ומשמש אך ורק את המתגוררים בבניין; (ב) כאשר מכון הכושר מצוי במקום עבודה שמספר העובדים בו אינו עולה על 1000 והוא משמש את אנשי מקום העבודה בלבד; (ג) כאשר מכון הכושר מצוי בבית מלון והוא משמש רק את אורחי המלון שאינם קטינים. במקרים אלו שבהם יש פטור מחובת מדריך, מחייב החוק הצבת שילוט מסוים.
5. **כשירות רפואית** - חוק מכוני כושר מוסיף ומחייב מכון כושר לוודא את כשירותו הרפואית של המתאמן ואוסר לקבל מתאמן אלא לאחר שהמציא שאלון רפואי הכולל הצהרת בריאות חתומה בידו המאשרת שאינו סובל מבעיות רפואיות העלולות לסכנו בשעת אימון במכון כושר.¹⁰ הצהרת בריאות היא מעין שאלון בריאות עליו חייב המתאמן להשיב, יש לה נוסח מסוים שקבוע בחוק,¹¹ והיא צריכה להינתן בעת ההרשמה למכון ולחזור ולהינתן אחת לשנתיים. במקרים שבהם השיב המתאמן בחיוב על אחת השאלות בשאלון - חייב מכון הכושר לדרוש מן המתאמן להמציא תעודת רפואית – שהיא אישור מרופא שאין סיכון לבריאותו של המתאמן במכון הכושר.

⁴ חוק הספורט סעיף 7. סעיפי הביטוח וסכומי הביטוח המזעריים מפורטים בתקנות הספורט (ביטוח) תשנ"ה-1994.
⁵ ת"צ (מרכז) 2875-06-16 אליענה שוקרון בלילתי נ' הולמס פלייס אינטרנשיונל בע"מ, החלטה מיום 29.4.2019 בה אושרה תביעה ייצוגית בנושא (2019) [פורסם בנבן]

⁶ סעיף 2 לחוק הספורט

⁷ תקנות הספורט (חיוב בתעודת הסמכה) תשע"ה-2018.

⁸ שם, סעיף 3(א) לחוק.

⁹ תקנות מכוני כושר (רישוי ופיקוח) 0 פטור מנוכחות מדריך בחדר כושר) תשע"ג-2013.

¹⁰ שם, סעיף 4 לחוק.

¹¹ תקנות מכוני כושר (רישוי ופיקוח)(הצהרת בריאות ותעודת רפואית), תשע"ו-2015.

כל הזכויות שמורות לורד דשא © עו"ד

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי.
 אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה

התעודה הרפואית צריכה להיות עדכנית – שלא עברו שלושה חודשים ממועד הנפקתה.¹² הוראה זו היא הוראה מנדטורית אשר העובר עליה עובר עבירה פלילית. בנוסף, על מכוון הכושר לשמור את המסמכים לתקופה של שנתיים מיום חתימתם.

6. **קטינים** - חוק מכוני כושר מחייב פיקוח הדוק יותר במקרה של אימון קטינים גם בנושא הפעלת מכשירים וגם בנושא הצהרות בריאות.

במקרה שמדובר בקטין חייבת להינתן, בנוסף להצהרה הרפואית הסכמה בכתב של אחד מהוריו לאימון במכוון כושר, חתומה בידי ההורה. בנוסף, אימון קטינים במכוון – מחייב נוכחות של מדריך לאימון קטינים.¹³

בנוסף, נוכח חשיבות הנושא קיימת חקיקת משנה ספציפית שעוסקת באימון קטינים שמטילה מגבלות נוספות, בכללם מגבלות על גיל המינימום של הקטינים והוראות בטיחות נוספות.¹⁴

7. **כוח אדם רפואי וציוד עזרה ראשונה** - חקיקת הספורט דורשת הימצאות של ציוד עזרה ראשונה וכוח אדם רפואי בכל מקום בו מתקיימת פעילות ספורט מאורגנת בענפים מסוימים המפורטים באותן תקנות.¹⁵ התקנות לא מתייחסות מפורשות לחדרי כושר אולם קובעות כי במקום בו מתנהלת פעילויות ספורט מאורגנת בענפים הנכללים בחוק, יימצא חובש או אח, ובנוסף - תיק עזרה ראשונה שמכיל ציוד כמפורט בחוק.

8. רשימת ענפי הספורט המפורטת בחוק אינה כוללת חדרי כושר,¹⁶ אולם על פי החוק החובה מתקיימת במקום פעילות של הרמת משקולות, התעמלות מכשירים ואקרובאטיקה. כלומר: בחדרי כושר בהן לא מתקיימת פעילויות אלה אין חובת לנוכחות כוח אדם וציוד רפואי. אף על פי כן מומלץ שכל חדר כושר יחזיק לכל הפחות את הציוד הרפואי הבסיסי המפורט בתקנות אלו.

ג. חובות והבהרות שמקורן בפסיקת בתי המשפט:

1. "פעילות ספורטיבית אוצרת בחובה סיכונים האינהרנטיים לעיסוק הספורטיבי. אדם הבוחר לעסוק בעיסוק ספורטיבי נוטל עמו סיכונים. אכן, גם מצב דברים זה לא פוטר מחזיק מכוון

¹² שם, תקנה 3.

¹³ סעיף 3(ב) וסעיף 4(ג) לחוק מכוני כושר.

¹⁴ תקנות מכוני כושר (רישוי ופיקוח)(אימון קטינים במכוון כושר), תשס"ה-2005.

¹⁵ תקנות הספורט (הוראות לעניין כוח אדם רפואי וציוד עזרה ראשונה) התשנ"ט-1999. ניתנות לצפייה כאן: https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/p171m1_007.htm

¹⁶ החוק מתייחס לענפים הבאים: משחקי כדורסל, כדורגל, כדור-יד, כדור-מים; טניס, טניס שולחן, סקווש; אגרוף, היאבקות, ג'ודו, קראטה; הרמת משקולות; התעמלות מכשירים, אקרובאטיקה; שחיה, חתירה, שיט, קפיצות למים, סקי-מים; רכיבת אופניים, רכיבת סוסים, ריצת מרתון; הוקי; סייף; התעמלות אמנותית; בדמינטון, כדורת, קשתות, קליעה למטרה, גלגיליות, גולף. ניתן לצפות בתקנות כאן.

- כושר מכל חובת זהירות. ואולם שעה שעל בית המשפט לבחון קיומם ודיותם של אמצעי זהירות אלה, לא ניתן להתעלם מהנחת הבסיס האמורה.¹⁷
2. על בעלי מכון כושר לנקוט בכל האמצעים הסבירים והמקובלים כדי להגן על המתאמנים מחשיפה לסיכונים.¹⁸ על בעלי המכון להקפיד על הוראות בטיחות ולבטח את המקום לרבות ביטוח הלקוחות של מכון הכושר.¹⁹
3. תפקידו של מדריך כושר ללמד את דרכי ההפעלה של המכשירים, לפקח על המתאמנים ולשמור על שלומם. מדובר בהשגחה כללית, אין חובה לפיקוח צמוד, פיקוח צמוד ניתן על ידי מאמן אישי – אם וככל ששכר לעצמו המתאמן מאמן אישי.²⁰
4. הדרישה לקשר עין במהלך האימון אינה קיימת כשמדובר במתאמנים בגירים.²¹
5. כאשר מדובר במתאמן מיומן ובעל ניסיון בחדר כושר, נטל חובת הפיקוח הוא קל יותר ואינו נושא בחובו את נטל לימוד דרכי ההפעלה של המכשירים המצויים במכון.²²
6. אף שחלק מן המכונים מספקים למתאמנים תכנית אימון - אין חובה לספק לכל מתאמן תכנית אישית.²³
7. החוק אינו מסדיר את הנושא של תכנית אימונים, או הוראות בנוגע לדרך הרישום שלה; והוא אינו מפרט או מטיל מגבלות וסיכונים לגבי פעילות ספורט מסוימת (כך למשל החוק אינו קובע כללים בנוגע להרמת משקולות). כל שהוא קובע זה חובת נוכחות מדריך.²⁴
8. אין לחייב באופן גורף משתתפי מרוצים ארוכים שאינם תחרותיים בהמצאה מוקדמת של אישור רפואי.²⁵

ד. תקנוני חדרי כושר, כתבי ויתור, הסתכנות מרצון והסכמה מדעת

¹⁷ עניין פיליבה, לעיל הערה 18, פסקה 12 לפסק הדין.

¹⁸ ת"א ראשל"צ 2797/06 קאן מינה נ' רני ג'רסי – סטייל מכון בריאות וכושר (2008) פורסם בנבו. על פסק הדין הוגש ערעור שהתקבל. בית המשפט המחוזי קבע כי קיימת אחריות של בעל מכון הכושר על הנזק שנגרם לתובעת אולם התובעת לא הוכיחה את נזקה ולכן אין מקום לפסוק לה פיצויים. ראו ע"א (מחוזי מרכז) 104-12-08 ג'רסי נ' קאן (2009) [לא פורסם]. ראו גם ת"א 38179-09-15 פלונית נ' ד' ל' ואח' (2018) [פורסם בנבו] שם התקבלה תביעה לפיצויים למתאמנת בגין תאונה שנגרמה לה במהלך שיעור פילטיס בביתה של המדריכה. נקבע כי המדריכה התרשלה שלא תפעלה את הציוד על פי הוראות היצרן, לא ביצעה בדיקות תקופתיות לציוד; לא העבירה הנחיות בכל הנוגע לביצוע התרגיל ועוד; השוו ת"א 15773-08-12 אלמונית נ' סטודיו בי לתרבות הגוף וכושר 2002 (2019) [פורסם בנבו] שם נדחתה תביעתה של מתאמנת לפיצוי בגין נזק גוף שנגרם לה במהלך שיעור ספינינג במכון כושר. וכן תאמ (צפת) 20274-06-09 אשרת כצלניק נ' כפיר שטרית (2016) [פורסם בנבו]; ת"א (ת"א) ד.ב. נ' קלאב הוטל אינטרנשיונל (2010) [פורסם בנבו] גם שם נדחו תביעותיהן של מתאמנות.

¹⁹ ת"א 40858-04-12 מרלן מנסור נ' פיתנס האוס מכון כושר ובריאות ואח' (2017) [פורסם בנבו]. לעניין חובת הביטוח ראו בהרחבה ההחלטה בתביעה הייצוגית בעניין אליענה שוקרון בלילתי, לעיל הערה 5 ופסקי הדין הנוכחים שם בפסקה 19 לפסק הדין.

²⁰ ת"א (ת"א) 37827/04 גרי נחום נ' מכון כושר חיטוב 2000 פלוס (2007) [פורסם בנבו].

²¹ ת"א (ת"א) 38407-07 אילן גריצמן נ' מכון כושר "ניר עוז" (02012) [פורסם בנבו]

²² ת"א (כ"ס) 5132/97 פיליבה ליאור נ' Y.T.A מכון לספורט ולאומנויות הגוף ואח' (2003) [פורסם בנבו].

²³ עניין גרי, שם. כן ראו ת"א (חי) 6311/04 קנטורסקי יוסף נ' בייזמן השקעות בע"מ TIME OUT מרכז בריאות כושר וספא (2009) [פורסם בנבו].

²⁴ עניין קנטורסקי, לעיל הערה 17, פסקה 12 לפסק הדין.

²⁵ ע"א (ת"א) עיריית תל אביב נ' עזובון המנות דוד שלמוביץ ז"ל (2015) [פורסם בנבו]

מעבר לחובות הנ"ל, קיימת שורה של סיכונים אחריות שחלים על מאמני כושר גופני ומדריכים מקצועיים. הסיכון עשוי להשתנות בהתאם למקום הספציפי בו עובד המאמן, סוג הלקוחות והמומחיות של אותו מאמן. בטרם נפנה לפרט את הסיכונים, נציין כי ישנם מספר דברים אותם מוצע לכל מאמן ומכון כושר לאמץ:

- מוצע למאמן או מדריך מקצועי לאמץ תקנון שיפרט את תנאים כלליים לפעילות באותו מכון כושר ולפרסם אותו גם במכון, גם באתר האינטרנט או בדף הפייסבוק שלו. רצוי אף שלטופס ההרשמה למכון יצורף עותק מן התקנון עליו יחתום מתאמן בעת הרשמתו למכון.
- מוצע לפרסם את הסיכונים הכרוכים בפעילות הספורט במקום בולט במכון.
- מוצע להחתים כל משתתף על כתב ויתור שמהווה הסכמה מדעת ושחרור מאחריות שמפרט אף הוא את הסיכונים הכרוכים בפעילות. כתב הויתור צריך להיות ערוך בפורמט מסוים ולכלול סעיפים מסוימים.
- הנושא של כתבי ויתור מפותח מאוד במשפט האמריקאי ולמעשה כמעט ואין בית עסק העוסק בפעילות ספורט או פעילות אתגרית שלא עושה שימוש בכתבי ויתור. הפסיקה האמריקאית הגדירה כללים ברורים שקובעים אימתי יינתן תוקף לכתב ויתור. כתב הויתור צריך אם כן להיות מנוסח על פי כללים אלה. במשפט הישראלי מצוי הנושא בחיתוליו, אף על פי כן, בתי עסק, מועדוני ספורט ומאמנים רבים כבר עושים שימוש בכתבי ויתור גם בישראל.
- הסיכונים ותנאי השימוש צריכים להיות גלויים ונגישים, קישור אליהם צריך להופיע בכל דף של האתר וכדאי לשקול אף הצגת גרסה מקוצרת בתחתית כל דף.

ה. סיכונים נפוצים נוספים

להלן כמה סיכונים נוספים שכדאי לכל מאמן להיות מודע להם, ולצדם שאלות שעליו לבחון בעת שהוא תר אחר דרכים להגביל את חבותו המשפטית:

- **פגיעה של לקוח בזמן אימון כאשר הלקוח מצוי תחת השגחת המאמן** – האם המאמן הוא מוסמך ובעל ידע מקצועי הולם לאותה פעילות? האם בחן את יכולותיו ורמתו של המתאמן לפני שהרכיב עבורו תכנית אימון? האם התכנית שניתנה ללקוח הולמת את מצבו הגופני לאותו יום ספציפי? והאם הלקוח חתם על טופס הסכמה מדעת, כתב ויתור, הסתכנות מרצון ושחרור מאחריות?
- מתן עצה שנתן המאמן ללקוח וגרמה לפגיעה או מחלה – באופן ספציפי הכוונה היא לעצה בנושא שמחוץ לידיעותיו של המאמן, למשל: התייחסות למצב פיזיולוגי או רפואי, המלצה לטיפול או לתרופה וכן הלאה. מוצע להיות זהירים במתן עצות מסוג כזה.

- אחריות משפטית יכולה לקום כאשר המאמן או המדריך מציג מצג לא נכון או לא מדויק בנוגע לידיעותיו המקצועיות, מומחיותו או כישוריו.
- אתר אינטרנט - תוכן שמעלה מאמן או מדריך לאתר אינטרנט שלו עשוי לבסס יחסים משפטיים עם המשתמשים או הגולשים באתר וכפועל יוצא לאחריות משפטית. על תנאי האתר לכלול תנאים כלליים, הבהרה, סייגים, הגבלות אחריות, מדיניות פרטיות וכן הלאה.
- נזק שגרם לקוח לציוד המכון בו עובד המאמן או המדריך – רצוי שטופס ההרשמה או הסכם האימון עם הלקוח, יכלול סעיף שלפיו נזק שגרם המשתמש לציוד (שאינו נובע מבלאי סביר) ישולם על ידו.
- הבטחה לתוצאות – חלק מן המתאמנים מגיעים בעקבות ספורטאים אחרים שהשיגו תוצאות טובות. הצלחה של אתלט מסוים לא בהכרח מלמדת כי התוצאות יהיו דומות אצל אתלט אחר. מוצע להיזהר ממתן הבטחות או יצירת מצגים בעניין זה.
- שימוש בתמונות של לקוחות בחומר פרסומי – שימוש כזה עשוי להיתפס כניצול של הספורטאי (לרבות דמותו, הישגיו והצלחותיו) לטובת קידום עסקו של המאמן ולכן הוא מחייב אישור והסכמת הספורטאי מראש. באין הסכמה, חשוף המאמן לתביעה בעילות שונות - החל מפגיעה בפרטיות, דרך עשיית עושר; ועד פגיעה בדמותו ובתדמיתו של הספורטאי (אם למשל התמונה לא מחמיאה).
- שמירה על פרטיות הלקוח – בעידן המודרני הנושא של הגנת הפרטיות הוא בעל משקל רב והא מעוגן הן בחוקים והן בכללי אתיקה. אצל המאמן מרוכז לא מעט מידע אישי אודות הספורטאי, שמירה על פרטיותו משמעה חיסיון ואי פרסום מידע כללי, מידע על מצב גופני או בריאותי, נתונים אישיים, נתונים מקצועיים, תוצאות וכן הלאה.
